

Kuupäev: 06.02. 2025

Kestvus: 17.00-19.00 (2h)

Asukoht: Kilingi-Nõmme Klubi

Arutelu tüüp: Planeerimisseaduse § 101 alusel

Protokollis: Liina Ollema (Plannum OÜ)

Saarde valla tuulepargi edasiarenduse eriplaneeringu asukoha eelvaliku lähteseisukohtade ja keskkonnamõju strateegilise hindamise programmi avaliku väljapaneku tulemuste avalik arutelu

Sissejuhatus: Kristin Parts (moderaator), Merileid Kütt (taastuenergia spetsialist), Riin Kutsar (juhtekspert).

Lühendid:

EP – eriplaneering

ÜP – üldplaneering

KOV – kohalik omavalitsus

KSH – keskkonnamõju strateegiline hindamine

Arutelu:

Margus Kukk: Augustis EP algatati, kelle rahastusel, kooskõlastusel ja tellimisel tehti nahkhiirte ja taimede uuringuid?

Riin Kutsar: Tuuleenergeetika arenduseks sobivaid alasid saab valida Eestis läbi ÜP menetluse ja läbi EP menetluse. Saarde vallas on käimas ka ÜP menetlus, mille käigus toimub samuti alade valik ja sellest lähtuvalt Utilitas Wind oli juba varem need alusuuringud töösse pannud ja need on 2024 läbi viidud.

Rain, Rõngu kihelkonnast: Kui me oleme hindamise etapis, siis mis saab töötavatest tuulikutest kui me ei tea kuidas mõjuvad töötavad tuulikud? Mainisite, et Kliimaministeerium annab kohustuse uurida müra mõju ja infraheli - kui ei anna, siis kas see etapp jääb vahele?

Riin Kutsar: Programmis on kaardistatud välisõhu müra modelleerimine ja vastavalt seadusele madalsagedusliku ja infraheli hindamine. Saame arvutada infraheli ja madalsagedusliku heli leviku välja. Hetkel on Eestis normid siseruumidele. Kliimaministeerium uurib ja analüüsib mida mujal riikides tehakse – otsitakse lähtealust, et tuleks ühtne arusaam riigi poolt. Et me teeks seda kõik ühtlaselt ja meie heaolu oleks tagatud. Taastuenergeetika on kuum teema – erinevad helid ja arutelud nende osas on igapäev. Nii Terviseamet kui Kliimaministeerium on algatanud analüüsi teaduskirjanduse ja erinevate riikide praktika osas. Analüüsitakse, kuidas on nende helide mõju inimese tervisele.

Rain: Millega te infraheli mõõdate?

Riin Kutsar: KSH-s otseseid mõõtmisi ei tehta. Teeme arvutuslikke hindamisi.

Kalle Grünthal: Mul on kolme dokumendi kohta küsimus. 2012 WHO juhend tuulikute kahjulikkuse osas, seal on asjaolu, et töötavad tuulikud võivad põhjustada erinevaid haigusi – kas te olete dokumendiga tuttav ja miks te neid asjaolusid ei arvesta?

Riin Kutsar: Alles jõuame mõjuhindamise etappi. Me hakkame alles hindamisega tegelema.

Kalle Grünthal: siis te ei pea oluliseks dokumenti. Seal on 230 lk seletuskirja - miks ei ole seal tuulikute poolt tekitatud müra kohta midagi? Eestil puuduvat teadmine tuugenite mõju kohta. See laekub alles 1.septembriks selleks aastaks. Kuidas te saate neid planeeringuid teha, kui te ei tea, mis mõju tuulikud avaldavad?

Riin Kutsar: Küsin vastu, teie, kui riigi käest - miks meil ei ole neid andmeid? Meie oleme eksperdid ja ootame seda sama moodi. Palun analüüsige ja lahendage terviklikult see teema, et me saaks sellega arvestada.

Kalle Grünthal: Sellisel juhul te rikute ju seadust, sest seadus ei anna regulatsiooni. Te ikkagi planeerite.

Riin Kutsar: Me eksperdina analüüsime kehtivast seadusest tulenevalt vastavaid mõjusid. Kitsendustest ja alusuuringutest lähtuvalt, et anda KOV-ile sisendit. See on mõjuhindamise roll. Meid ei ole mõtet süüdistada seaduse puudulikkuses.

Kalle Grünthal: infraheli on kahjulik. Seal istuvad inimesed, kes ei saa magada. Terviseamet selgitas, et on riiklik järelevalvemenetlus. Eestil puuduvad akrediteeritud seadmed ja inimesed, millega mõõta seda. Puudu on aparaadid, mis mõõdavad 8 Hz madalamale. Kas teil süda ei valuta inimeste pärast, kellel on tervis halb?

Merileid Kütt: Süda valutab ja suhtlen tihti Terviseametiga. Viimasel ümarlaual, kus olid kohal KOV-id ja Terviseamet. Andis Terviseamet teada, et sellega tegeletakse ja ca aasta jooksul tekitavad ka selle võimekuse. Täna ei olevat alust arvata, et infraheli sellisel moel on kahjulik.

Kalle Grünthal: Teisipäeval olen Terviseametis ja kui selgub, et see uuring, mida on tehtud siin Saardes, ja seal on kasutatud aparaate, mida ei tohi kasutada, siis ma algatan kriminaalasja nende mõõtjate suhtes, sest see on ebaseaduslik tegevus.

Kodanik: mis mul sellest esitlusest jäi kahe kõrva vahele on, et teie (KOV) tegite otsuseid, et ehitada tuulikuid juurde. Aga nüüd tekib küsimus, et järgmine esitleja ütles, et kui on kahjulik mõju, siis jagatakse 50-50 raha. 50% saavad elanikud kes peavad kannatama. Kõlab nagu äriplaan. Räägite veel keskkonnamõjudest, teid ei huvita loodus.

Riin Kutsar: kui on algatatud planeering, ei ole öeldud, et need tuulikud tulevad. See on ruumilise planeerimise mõte, et enne hindamist ei ole võimalik tuulikuid paika panna.

Birgit, Rõngust: Kas arendajad on nõus tegema 20 km raadiuses tervise uuringuid enne ja pärast tuulikute püstitamist?

Utilitas Wind OÜ esindaja: Eesti seaduses on 250 m kõrguse tuuliku mõju 2 km - saame sellest rääkida. Tänane seadusandlus näeb ette tuulikutasu. Hetkel meile teadaolevalt ei ole põhjust seda 2 km raadiust suurendada ja terviseuuringud teha.

Inga, Tihemetsast: Lode tuulepargiga seoses on plaanis ka kumulatiivne uuring?

Riin Kutsar: kindlasti mõjuhindamises käsitleks ka Lode tuulepargiga koosmõjus mõjusid. Kumuleeruv mõju võib olla ka näiteks väike-konnakotkale. Kliimaministeerium teavitas Lätit ja küsis kas neil on huvi ja soov piiriüleses menetluse protsessis osaleda. Sellisel juhul teavitatakse ka Läti riiki ja vaadatakse mõjuala laiemalt.

Veiko Kuusik, Mulgi vallast: Minu kodu asub 3,5 km kaugusel praegusest tuulikute asukohast. Mul on karjalaut 2 km peal, seal on võimatu elada. 5-6 küla jääb tühjaks ja Mõisaküla jääb ka tühjaks. Rumal jutt, mida te ajate. Miks te vihkate maal elavaid inimesi?

Merileid Kütt: Mul ei ole ametnikuna muud lisada kui EP taotlus tuleb, siis on seda kohus menetleda ja ma seda teengi.

Veiko Kuusik: ÜP-s on kinnistute järgi on Utilitas Windil hoonestusõigused tehtud asukohtade järgi. Asukohad on ju määratud. Miks te rahvast lollitate?

Jaanus Aavik: planeerijana võin nii palju öelda, et miks on maalepingud tehtud, siis enne kui asutakse midagi tegema tuleb maaomand välja selgitada. Kui on ette seotud maaomandid, siis on see riski peale. Paljudes piirkondades on neid asukohti kindlasti rohkem lepingus kui tuulikuid sinna lõpuks tuleb. Vaadake protsessi, mida Riin ja Merileid selgitasid. Omavalitsus võib jõuga otsustada, aga kehtivatest normidest ja seaduspälgalatest üle ei saa.

Riin Kutsar: ma toon konkreetse näite. Eile saabunud nahkhiirte uuringu tulemustest selgus, et ei ole võimalik juba osadele aladele tuulikuid kavandada. ÜP-s määratletud aladest kaob juba kaks tuuliku positsiooni.

Kodanik: ärge rääkige riigi nimel - kes meie siin oleme? Ma tahan arendajat näha, kes te selline olete? Kaugel teie olete oma elamisega esimesest tuulikust?

Utilitas Wind OÜ esindaja: Mina olen samuti Eesti riigi kodanik. Ka minu kodumaa territooriumile kavandatakse tuulikuid.

Kodanik: meist nagu ei hoolita üldse. Töötasin 3 km ühest tuulikust – see müra ei lõppe mitte kunagi seal. See oli üle kolme kilomeetri.

Utilitas Wind OÜ esindaja: me oleme täna Terviseameti poole pöördunud nende samade kaebuste pärast. Ma ise ei oma pädevust. Mina tellin selle uurimuse Terviseametist, kes peab lähtuma Eesti seadusandlusest. Kui nad oma uuringu valmis saavad, siis kõik saavad teada, milline on müra. Siis saame mõõta müra.

Rain: kas te olete kuulanud Kalju Tamme ettekannet?

Utilitas Wind OÜ esindaja: homme on Jüri Lavrentjev Postimehes, kuulame ära.

Rain: Jüri rääkis infrahelirelvast. Kes vastutab ja kuidas vastutab?

Merileid Kütt: kas teil on üldse mõni küsimus KSH programmi kohta?

Rain: alustame ühest asjast – sebiga seadmed, millega üldse saab heli mõõta ja siis hakkame tegema alles muid mõtteid.

Andrus Soidik , Põltsamaalt: Küsimus KSH kohta, enne te lasite ekraanilt läbi valdkondi ja mul jäi silma, et siin jookseb läbi kolm jõge ja teises lahtris oli väljend „mõju ei ole märkimisväärne“ – kui kogu see KSH on numbrite põhine. Kuidas peaks inimene suhtuma sellises protsessis sellistesse kirjalikesse väljenditesse „leevendame“, „asendame“ jmt?

Riin Kutsar: KSH protsessis on kaardistus, millised on olulised mõjud. Selle tõttu on selle etapi puhul avalikustamine ja seisukohtade küsimine asjakohastelt asutustelt. Millele tuginedes saame täiendada KSH programmi. Siin on kirjas, et pinnavesi on teema – teatud valdkondades on kvantitatiivsed kriteeriumid, aga seda ei ole kõigis valdkondades. Seda on palju võimalik teha eksperthinnanguna.

Andrus: kuidas KSH-s läbivalt räägitakse leevendusmeetmetest, kuidas te saate väita kindlalt, et need meetmed on piisavad?

Riin Kutsar: Saame rakendada analoogiat. Kui on tehtud järeelseiret. Kui on selgunud, et võib kaasneda mõju, siis rakendatakse leevendavat meetet. Siis on ka arendajal kohustus seda seirata ja saame hinnata, kas see meede on toimiv või mitte. Kui me ei ole kindlad meetme toimimises, siis rakendame järeelseire meetodit.

Kodanik: nägin, et olete uurinud nahkhiiri ja loomastikku, aga kas te olete seda ka Mulgi valla territooriumil teinud, sest arendus on väga Mulgimaa lähedal?

Riin Kutsar: oleme kaardistanud ainult EP ala, aga nahkhiirte uurijad annavad hinnangu uuringu põhjal, kus on tingimuslikud, välistatud ja lubatavad alad. Kui on koht näiteks kuhu ei lubata tuulikuid panna, siis võib olla tegemist rändekoridori või toitumisalaga, kui sinna tuulikuid ei panda, siis me ei pea minema uurima Mulgi valda.

Jaanus, Võru: olen kahekordne ekspert. Esiteks kuidas mõjub müra. Teine ekspert mesinduse alal. Mesilasel ei ole kõrvu, aga ta kuuleb. Minu küsimus on, kuidas saab tuua Lavrentjev siia meile näidiseks kui ta väidab, et kui ei kuule, siis mõju ei ole?

Riin Kutsar: soovitan selle küsimusega tema poole pöörduda. Mina ei saa vastutada.

Maidu Kaljur, Etiste külast, elektriliini alt: siin on KSH programmist ja aruandest juttu olnud. Nüüd olen kohustatud rääkima, mis see aruanne tegelikult on. Kui mul tehti sundvõõrandamine, siis ma olin sunnitud aruande ise läbi töötama. Siis ma leidsin sealt tohutult võltsinguid, isegi exceli tabeleid. Nahkhiired ja konnakotkad – kõik oli võltsitud. Kes teeb kontrolli aruandele? Selle koostaja. See on seaduses nii. Mõnele on uudis, et kui on olemas KSH aruanne, mitte ühelgi nendest ei ole kohustust tutvuda nende sisuga. Neil on kohustus aktsepteerida nende olemasolu.

Merileid Kütt: mul ei ole selle protsessi peale hetkel midagi lisada. Tekkis küsimus publikule. Meil on Planeerimisseaduse järgne avalik arutelu. Andke käega märku, kes on reaalselt programmiga tutvunud? Mul on suur rõõm, et dokumendiga on tutvutud.

Jüri, mulk: KMH aruandes Lode tuulepargi osas on kirjas, et nahkhiired surevad. Seal ei ole kirjas, et see pidurdab tuulikute arendust. Lätis juba ehitus käib. Siit poolt tuleb jälgida seda tegevust. Mõlemal pool ehitab Utilitas Wind.

Utilitas Wind OÜ esindaja: Parki ei ehitata, luba ei ole. Meie ei ehita. Luba ei ole. Kui maaomanikud teevad metsa, siis meie ei tea selle kohta. Mis puudutab nahkhiiri – kui ongi mõju, siis on kaks varianti, kas ei rajata või olukorras, kus nahkhiir lendab, siis tuulik seisatakse. Seisval tuulikul nahkhiirele mõju ei ole.

Jüri, mulk: kui me võtame Läänemere. Inglise rannikust on meretuulepark 82 km kaugusel. Liivilahte on planeeritud 300 m kõrgused tuulikud ja 11 km läheduses. Need on takerdunud. Nüüd tulete maismaale 250 m kõrguse tuulikuga, kuidas see on võimalik?

Sten, Kamali küla: esiteks tahaks täpsustada, nahkhiirte ja taimestiku ja linnustike uuringut. Millal siis nendega alustati? Kes tellis ja kes maksis?

Utilitas Wind OÜ esindaja: Saarde tuulepargis on vastavalt lubadele vaja seirata väike-konnakotkast aastast 2018. Arendajatena peame nende uuringute eest tasuma ja seda me seirame. Väikest-konnakotkast on seiratud aastast 2019, 2020 kui arenduse Utilitas omandas. Teised uuringud on rahastanud Utilitas Wind, neid on teinud Urmas Sellis MTÜ Kotkaklubist, OÜ Elustik Oliver ja Rauno Kalda – nahkhiired. Linnustik – Hannes Pehlak – haudelinnustiku uuring. Uuringute eest on maksnud Utilitas Wind.

Sten: 6 a tagasi jätsite taas loomad välja. Küsimus, miks loomastikku ei uurita? Kui 2023 a Soome Loodusressursside keskus avaldas raporti kus võrdlesid erinevaid uuringuid, mida analüüsi, seal oli kirjas, et 60% imetajatest hoiab tuulikute eemale, seega miks nad on välja jäetud?

Utilitas Wind OÜ esindaja: seda saab kaaluda selle pargi raames ja kui vaja viiakse see uuring läbi.

Sten: 6 a tagasi öeldi, et loomade tundlikus on sama, mis inimestel. Kas 6 a on olukord muutunud?

Riin Kutsar: ma eeldan, et see oli müra tundlikkuse kohta. Teil on õigus konkreetne seisukoht esitada. Ettepanek liita. Julgen siinkohal öelda, et lisame selle. Seda saab uurida koos rohevõrgustikuga. See ongi selleks mõeldud. Võtame ka selle hinnangu teostamisele.

Saaremaalt, Rannarahva Selts: Kert Lapimaa ei saanud siia tulla, sest ta oma vallas toimetab. Siin oli häda, et arendajad ei tea tuulikust mitte midagi. Oleme 2 a tuulikuid uurinud ja oleme 4 korda kohtus kaotanud. Teerull on päris jube. Tahetakse tuulikuid teha merre.

Heli Juhkamsoo, Saarde Vallavolikogu liige: 25. jaanuaril 2024 andis valitsus korralduse tuulikute arendamiseks ja kinnitas vähempakkumise alusel tulemuse OÜ Tuulepealne Maa kasuks, kellele anti toetus 12 aastaks. Mis põhjusel arendaja muutus, kas toetus läheb samuti üle Utilitas Windile ja mis rollis oli Tuulepealne Maa OÜ?

Utilitas Wind OÜ esindaja: Saarde tuulepark, ei saa toetust. Tuulepealne Maa kuulub Utilitase kontserni.

Mati Ilisson, Mulgi Vallavalitsuse liige: Lode tuulepargiga valmib 19 tuulikut, millest kõige lähemal on 6 km ja lähemal. Aga ma tahan küsida koosmõjust. Elu on näidanud, et modelleerimine ei peegelda tegelikkuse olukorda. Et kui tuulikud 2026 valmivad, kuidas Saarde valla planeering saab

sellega arvestada? Kuidas saavad inimesed Saardes ja Abja-Paluoja inimesed elada seal vahel. Me ei ole näinud, et riik tahab realselt midagi mõõta, sest madalsageduslikku mõõtmist ei ole võimalik teha. Kuidas te kavatsete mõõta seda, mis on täna mõõdetamatu, aga mõjutab inimesi?

Riin Kutsar: Mina Saarde valla EP mõjuhinnangu eksperdina saan vastata, et kumulatiivseid mõjusid saame hinnata, mis Lode tuulepargiga koosmõjus eeldatavalt mõjuvad. Selleks saavad olla mõju kas rändlindudele või käsitiivalistele. Müra koos Lode tuulepargiga ei avaldu. Aga saame selle läbi mudeldeda, aga peame saama lähteandmed.

Kodanik: saime teada, et nahkhiirte ja konnakotkaste huvid on arvestatud, aga kas on ka inimestelt küsitud, kas me tahame või ei taha seda tuuleparki? Kas on referendumit korraldatud või vähemalt plaanis seda korraldada?

Riin Kutsar: Mina ei ole riigi esindaja. Saan vastata nahkhiirte ja lindude osas. Planeeringu menetlusele on kohustus KSH algatada, et oleks välistatud mõju looduskeskkonnale ja see on meie kõigi hüvanguks. Teie oskate kaasa rääkida ja saategi seda teha. Seda me ei pea käsitlema aruandes, seda saab koguda KOV ja langetada otsuse vastavalt sellele.

Kohalik, Kamali külast: meil on musta toonekure elupaik. Kas te näitate kaarti uuesti? Maantee äärest läheb teil arendusala. Musta toonekure toitumisala on Alva jõgi. See jääb väga lähedale. Ja on ka nähtud Neitsiojal, Tõlla külas ja ümberringi on tuulikud – see on väga kurb. Kas te üldse teate, mitu paari musta toonekure elab Eestis? Siin on juba kotkaid surma saanud ja seda on avalikustatud 2023. Mitmenda liigi saaks maainimesed, kui meid kaitse alla võtta? Täna ma kuulasin pressikonverentsi, et Terviseamet ütles, et vastavad seadmed tulevad jaanipäevaks.

Riin Kutsar: Mina saan rääkida enda vastutusvaldkonnast tulenevalt. Tehakse uuring haudelinnustiku kohta. 2018 on seire käigus kaardistatud väike-konnakotka kohta ja ka musta toonekure. Selles protsessis on tellitud ka musta-toonekure uuring. Oleme teadlikud, aga me ei saa seda kuvada, sest see on I kategooria. Hindame kavandatava tuulepargi mõju.

Kalle Grünthal: Küsimus arendajatele. Miks te olete oma rahvale keeranud selja ja toetate ärihaisid?

Utilitas Wind OÜ esindaja: 50% erakapitalil, ma elan Pärnumaal. Mõtlen nii oma laste peale ja soovin elada oma riigis ja ühiskonnas, kus suudetakse toota omamaist elektrit. Riik mis saab iseendaga hakkama ja ta suudab endale elektrit toota. Mina usun taastuvenergeetikasse. See ongi usu küsimus, mina usun, et see teeb elu Eestis paremaks.

Kodanik: te kunagi armastasite loodust, aga nüüd olete kahjulikud, aga nüüd peitute seaduste taha. Kuidas sellel lapsel läheb?

Kodanik: meil on avalik arutelu, linnud, loomad ja taimed – kas selle saalitäie inimeste arvamus on piisav? Me ei taha teie tuulikuid.

Kodanik: kas teid kusagil avasüli ka vastu on võetud?

Merileid Kütt: meil on tänase koosoleku ajal tulnud üks asjalik ettepanek, et me saaks oma programmi täiustada. Võtame viimsed küsimused, millega saame programmi täiustada. Menetluse

käigus võib ilmneda asjaolusid, mis võivad tuulepargi menetluse seisma panna. Oluline on saada arvamusi programmi kohta.

Joonas Lindov, Saarde Vallavolikogu liige, pärismaalane: olen jälginud protsessi pikalt. Me oleme metsarahvas. Eesmärk harida maad ja istutada metsa. Kuritegevus tuleb lõpetada, mis te praegu teete.

Rain: peab jälgima ettevaatusprintsipi, see on põhiseaduses sees, midagi ei tohi ilma selle printsibiita teha. Palume viia selle sisse.

Riin Kutsar: Ei ole referendumi koht. Ettevaatuspõhimõtet tuleb järgida Natura korral ja neid alasid siin ei ole. Mõjuhindamise roll on hinnata olulist mõju keskkonnale. Meie toome selle aruandes välja ja meie ei ole selle üle otsustajad, selleks kaasatakse ametid, kes oma vastutusalas peavad kontrollima pädevust, mis erinevates mõjuvaldkondades on välja toodud. KSH ei ole dokument, mis läheb vastuvõtmisele. See on sisend, mille alusel langetatakse kaalutulusotsus. Lisaks KSH dokumendile on vallal ka valla elanike arvamus. See on see, mida teie saate vallale esitada. See ei ole koht kuhu tulla poolt ja vastu hääletama. Siin on vaja saada sisendit, mille osas on vaja täiendust. Ma saan aru, et kohalik kodanik soovib kaasa rääkida. Ettepanek tehti loomade käsitlemise kohta, me liidame rohevõrgustiku juurde, mitte ei hinda.

Meelis, Pärnumaalt: ma küsida ei taha, ma toon ühisnimetaja. Võõrkapital vs kohalik elanikkond. Me saime ka siin sellele kinnituse, me peame saama tugeva dokumendi.

Kodanik: tuulikute arendajad kipuvad kaklema. Kuidas on sellega, energia jäävuse seadus – kui kaob tuul, kuidas see mõjutab kliimat ja keskkonda. Kuidas see mõjutab tervet Eestit?

Riin Kutsar: kas sa pead silmas mõju lokaalsetele kliimamuutustele? Selle kohta ilmub järjest rohkem teavet ja seda hinnatakse. Nii palju kui mina olen uurinud meretuuleparke, siis teatavad muutused on kaasnemas, mis ei ole suured ja mõjutaks looduskeskkonda laiemalt. Teatud parkide puhul seda mõju ei ole peetud oluliseks. Aga see teema on järjest enam tõstatatud ja seda hinnatakse ja on järjest enam kõne all. Seda me uurime ja KSH programmis on käsitletud ja kirjades oli ka see teema kaardistatud.

Kodanik: Riigikogu infopooltund, peaminister vastas tuulikute kohta – mind see ei puuduta, tehke mis tahate. Pange tuulikud Viimsisse, Jürisse, Vene kiriku juurde.

Riin Kutsar: riigi esindaja saab selle info kaasa võtta.

Veiko Kuusik: miks te seda kõike teete, kui see on väljapressimise viis vallalt?

Utilitas Wind OÜ esindaja: tegemist on teatud äririskiga, mis on võetud. Kõikidesse kohtadesse tuulikuid ei tule, nii Eestis, omavalitsustes, kui tuulikute alal siin. Kui realiseerub 10-20%, siis ülejäänud on äririsk.

Kalle: miks te valda ähvardate?

Utilitas Wind OÜ esindaja: lähtume Eestis kehtivast seadusest, mis annab ka KOV-ile kohuse EP lõpetamist põhjendada. Meie ei ole ühegi omavalitsuse vastu kohtusse läinud.